

กระแสรวทัศน์

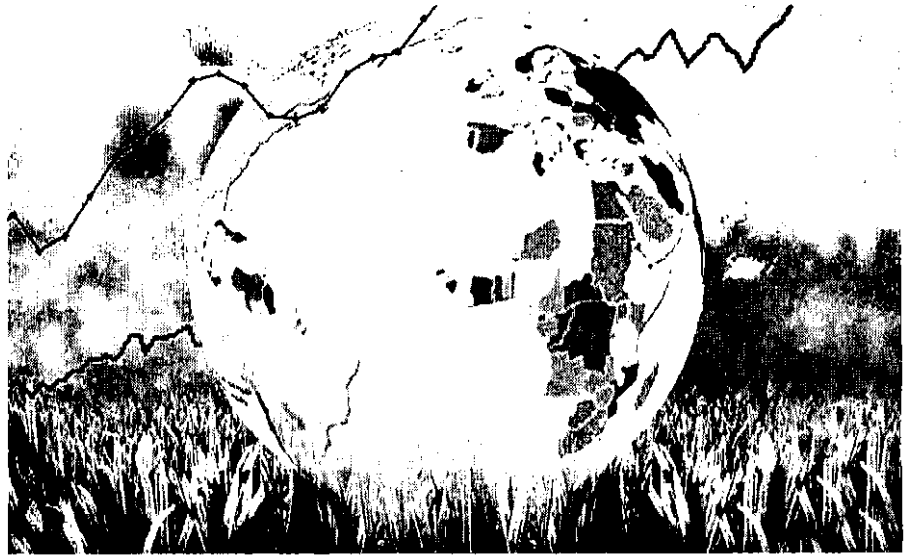
มายาคติว่าด้วยจีดีพี
น.6...

ดุลยภาพ ดุลยพินิจ

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด
สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มายาคติว่าด้วย 'จีดีพี'

เมื่อประมาณเดือนที่แล้วได้มีนักเศรษฐศาสตร์ระดับรางวัลโนเบลมาเยือนประเทศไทย และได้มาชี้ให้เห็นว่า จีดีพี หรือที่เรารู้จักกันดีในฐานะเครื่องวัดสถานภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งมาจากคำว่า Gross Domestic Product (GDP) หรือคำว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ไม่ใช่เครื่องวัดที่ดีของความอยู่ดีมีสุขของประชาชน เรื่องที่ โจเซฟ สติกลิตซ์ พูดไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่นายสติกลิตซ์ได้เปรียบเทียบที่ว่า เป็น "คนใน" คือเคยเป็นหัวหน้านักเศรษฐศาสตร์ของธนาคารโลก ฉะนั้น หากนายสติกลิตซ์โจมตีอะไรที่เป็นเรื่องเศรษฐศาสตร์ก็มักจะเป็นที่น่าเชื่อถือได้มากกว่าการโจมตีของนักสังคมศาสตร์สาขาอื่นๆ ที่เป็น "คนนอก"

อีกทั้งนายสติกลิตซ์ยังสามารถยกตัวอย่างง่าย ๆ ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น การที่ประเทศสร้างคุกมากขึ้นทำให้ตัวเลขจีดีพีสูงขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่าประเทศไทยอยู่ดีมีสุขขึ้น อาจเป็นเพราะสังคมมีอาชญากรรมมากขึ้น

ปัญหาของจีดีพีที่ไม่สามารถวัดความอยู่ดีมีสุขเป็นประเด็นที่นักเศรษฐศาสตร์รู้ซึ่งมานานแล้วเพราะจีดีพีหรือผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเป็นการวัดมูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นในประเทศ ไม่ว่าผู้ผลิตจะเป็นไทยหรือเทศและไม่ได้บอกว่าใครเป็นผู้บริโภคผลผลิตนั้น ซึ่งในแง่ของสวัสดิการผู้ผลิตอาจจะดีแต่ผู้บริโภคที่ซื้อมีฐานผลิตในประเทศแล้วส่งรายได้ที่ได้จากการผลิตกลับไปประเทศของตน ตัววัดที่ดีกว่าน่าจะเป็นรายได้ประชาชาติ หรือ National Income ซึ่งหักเอารายได้ที่ส่งไปยังประเทศอื่นๆ ออกแล้ว

ถึงกระนั้นจีดีพีก็ยังมีปัญหาอยู่อีกมากโดยเฉพาะสำหรับนักเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม เพราะสาเหตุอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1) จีดีพีละเลยเกี่ยวกับภาวะขาดแคลนและความร่อยหรอลงของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นอันตรายต่อความยั่งยืนของการพัฒนา ประเทศที่เร่งรัดเอาทรัพยากรมาใช้อย่างหักโหมอาจมีจีดีพีที่สูง ทั้งๆ ที่ได้ใช้ทรัพยากรเกินกว่ากำลังผลิตตามธรรมชาติทำให้ทรัพยากรธรรมชาติไม่เหลือไปถึงลูกหลาน
- 2) จีดีพีไม่คำนึงถึงการเสื่อมของสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีผลต่อสุขภาพอนามัยและความอยู่ดีมีสุขของ

ประชาชน เช่น ปัญหาหมอกควันมลพิษอาจเป็นสาเหตุของการก่อโรคมะเร็ง

และ 3) แทนที่การบำบัดน้ำเสียของน้ำจะถูกหักออกจากจีดีพี การก่อสร้างสถานบำบัดน้ำเสีย และการดำเนินการกลายเป็นตัวเลขที่นำไปบวกกับจีดีพี ทั้งๆ ที่รายจ่ายเหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อป้องกันมิให้คุณภาพชีวิตลดลง

นักเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมได้พยายามแก้ไขปัญหาคือกล่าวมาตลอดแล้ว แนวคิดการพัฒนายังยืนกระแสความคิดใหม่กระตุ้นให้เกิดความคิดว่า การจัดทำบัญชีรายได้ประชาชาติ (หรือการคิดจีดีพี) ที่ถูกต้องสมควรที่จะคำนึงถึงความร่อยหรอของทุนทรัพยากรธรรมชาติและความเสื่อมโทรมสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งสหประชาชาติได้ให้การสนับสนุน ในขณะที่ความก้าวหน้าถึงขั้นสร้างกรอบความคิดใหม่ เรียกว่า SEEA (System for Integrated Environment and Economic Accounting) แต่ทั้งนี้การทำให้บัญชีรายได้ประชาชาติเป็นเรื่องภายในของแต่ละประเทศว่าจะดำเนินการอย่างไร

ในกลุ่มประเทศตะวันตกมีความก้าวหน้าค่อนข้างมาก เช่น สวีเดน นอร์เวย์ ฝรั่งเศส ได้ริเริ่มจัดทำบัญชีประชาชาติที่คำนึงถึงความรู้สึกหรือของสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการคิดจีดีพีแบบดั้งเดิม

ในแถบประเทศเพื่อนบ้านของไทยก็มีความก้าวหน้าไประดับหนึ่งแล้วเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย เป็นต้น

กระบวนการนี้ได้ดำเนินการมากกว่าทศวรรษแล้ว แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นสากล และได้รับการยอมรับข้ามพรมแดนจีดีพีได้

ก่อนที่สำคัญอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับจีดีพีและรายได้ประชาชาติ ก็คือทั้งคู่เป็นค่าเฉลี่ย ประเทศที่มีแต่คนจนมากๆ กับคนรวยมากๆ อาจมีจีดีพีใกล้เคียงประเทศที่มีคนที่มีรายได้ไม่แตกต่างกันนัก เพราะค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน ประเทศหลังที่มีประชากรที่มีรายได้ใกล้เคียงหรือเท่าเทียมกันมากกว่าน่าจะประเทศที่น่าอยู่มากกว่า

จีดีพีที่เห็นจึงอาจเป็นเพียงภาพมายา ดังนั้นนักเศรษฐศาสตร์จึงหาวิธีแก้ปัญหานี้โดยใช้ดัชนีการกระจายรายได้ เช่น ดัชนีจินี และต่อมาก็ได้หาดัชนีความยากจน ซึ่งโดยทั่วไปจะใช้จำนวนประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน เส้นความยากจนนี้เป็นรายได้ต่ำสุดซึ่งประชากรในประเทศนั้น วัดจากการบริโภคขั้นต่ำสุดที่จะประกอบชีวิตอยู่ได้ เส้นแห่งความยากจนนี้จะแตกต่างกันไปตามประเทศและตามวัฒนธรรม

ข้อดีของเส้นความยากจน ก็คือสนใจกับคนชายขอบและคนตกขอบ ไม่ดูค่าเฉลี่ย แต่ดูจำนวนคนที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้

นอกจากนี้ นักเศรษฐศาสตร์ก็ยังคงพยายามที่จะแก้ไขจุดอ่อนอื่นๆ ของจีดีพี เช่น การไม่รวมเอาการทำงานของ

แม่บ้าน ฯลฯ ทำให้เกิดดัชนีใหม่ๆ ขึ้นมากมาย
แต่ก็ยังไม่มีอะไรเป็นที่ยอมรับเท่าจีดีพี เพราะเป็นตัวชี้วัดที่มีเกาะกับข้อมูลเป็นระบบที่สุด

ส ดิกลิทซ์เสนอว่าถ้าอยากได้ดัชนีอยู่ดีมีสุขก็ให้คิดดูว่าอะไรเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับชีวิตคนไทย แล้วหาตัวชี้วัดนั้นๆ มาเพิ่มเติม เช่น ถ้าคิดว่าความยุติธรรมสำคัญก็หาตัวชี้วัดที่เป็นตัวแทนความยุติธรรม ถ้าการไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวงสำคัญก็หาตัวชี้วัดนั้นๆ แทนที่จะพยายามโจมตีข้อด้อยของจีดีพี ซึ่งก็เหมือนปนว่าทำไม่แคงจิตมันไม่เผ็ด ติงอย่างไรก็ไม่มีใครฟังจีดีพีได้ เพราะกว่าจะได้ชุดข้อมูลที่เปรียบเทียบกันได้ทั่วโลกก็เลือดตาแทบกระเด็น จีดีพีก็คงยังเป็นตัววัดขนาดเศรษฐกิจของประเทศต่อไป เพียงแต่ไม่ใช่จีดีพีเป็นตัวชี้วัดเดียวเท่านั้น ที่สำคัญคือต้องมารวมหัวกันคิดก่อนว่าอะไรสำคัญ แล้วใช้ตัวชี้วัดเหล่านั้นมาเติมเต็มจุดอ่อนของจีดีพี

การที่จะทำโพลเพื่อถามว่าคุณมีความสุขเท่าไร ก็มีปัญหาว่าเป็นอะไรที่ขึ้นอยู่กับวันเวลาและตัวบุคคลที่ตอบมากเกินไป ยกตัวอย่างเช่น หากเข้านั้นทะเลาะกับแฟน ความสุขก็อาจจะลดลง แต่ไม่เกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขที่ควรใช้เป็นมาตรฐานของประเทศ

การหาตัวชี้วัดใหม่จะไม่ง่ายนัก เพราะนอกจากจะต้องการปัญญาดีๆ และหัวใจที่อยู่ถูกที่ถูกทางแล้ว ยังต้องการการลงทุนอีกด้วย เพราะสถิติด้านสังคมจำนวนมากไม่มีการเก็บอย่างเป็นระบบและมีอยู่แล้วอาจจะพบว่ามันแนวโน้มไปในทางเดียวกับจีดีพี

อย่างเช่น สถิติที่สำคัญมาก ได้แก่ อัตราตายของทารก สถิติด้านการศึกษา เช่น จำนวนผู้จบมัธยมศึกษาที่เรียนต่อมหาวิทยาลัย หรือสถิติที่มีก็ไม่สะท้อนคุณภาพ เช่น ร้อยละของจำนวนคดีที่ศาลตัดสินเทียบกับจำนวนคดีที่เข้าสู่ศาล หรือดัชนีการศึกษา เช่น ร้อยละของการได้รับการพยาบาลและการศึกษาฟรี ก็ไม่ได้รับประกันคุณภาพที่ประชาชนได้รับ

มาถึงตรงนี้ คงไม่ใช่ปัญหาของนักเศรษฐศาสตร์แต่ฝ่ายเดียวแล้ว คงต้องอาศัยนักสังคมศาสตร์ไปร่วมกันคิดกับนักสถิติอีกด้วย ในที่สุดก็อาจจะพบว่า สถิติทางสังคมที่สำคัญก็มักจะมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกับจีดีพีอยู่ดี หรือท้ายที่สุดอาจจะต้องหาวิธีที่ไม่อิงกับสถิติมากเกินไป

จะใช้วิธีไหนก็ไม่ง่ายนักหรอกจะบอกให้!!